

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Методичні вказівки
до проведення практичних занять
з дисципліни**

«ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ»

для студентів денної форми навчання

Спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

Одеса 2019

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Методичні вказівки
до проведення практичних занять
з дисципліни**

«ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ»

для студентів денної форми навчання

Спеціальність «Публічне управління та адміністрування»

«Затверджено»

на засіданні методичної комісії
факультету комп'ютерних наук,
управління та адміністрування
протокол № від 2019р.

Одеса 2019

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Практичне заняття № 1 за темою «Теоретичні основи державного регулювання економіки».....	6
Практичне заняття № 2 за темою «Стратегія соціально-економічного розвитку держави».....	11
Практичне заняття № 3 за темою «Програмування і прогнозування в системі державного регулювання економіки»..	14
Практичне заняття № 4 за темою «Фінансовий механізм регулювання економіки».....	18
Практичне заняття № 5 за темою «Грошово-кредитний механізм регулювання економіки».....	24
Практичне заняття № 6 за темою «Соціальна політика держави».....	28
Практичне заняття № 7 за темою «Державне регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності».....	33
Практичне заняття № 8 за темою «Державне регулювання інвестиційних процесів в Україні».....	37
Практичне заняття № 9 за темою «Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності».....	41
Практичне заняття № 10 за темою «Державне регулювання природоохоронної діяльності».....	46
Рекомендована література.....	48

ПЕРЕДМОВА

Дисципліна «Державне регулювання економіки» є необхідною складовою частиною підготовки майбутніх фахівців у сфері публічного управління та адміністрування. Вивчення даної дисципліни створює базу, необхідну для подальшого успішного засвоєння таких навчальних дисциплін, як «Адміністративний менеджмент», «Публічне управління та адміністрування», а також виконання дипломних проєктів та магістерських робіт за спеціальністю.

Метою вивчення дисципліни «Державне регулювання економіки» є розкриття методології, методики та організаційних основ державного регулювання економіки. Предметом вивчення курсу є економіка держави та напрями та механізми її регулювання.

За підсумками вивчення дисципліни «Державне регулювання економіки» студенти повинні *знати*:

- сутність і завдання державного регулювання економіки;
- теоретичні основи формування та реалізації стратегії соціально-економічної політики держави;
- методологічні основи, методи та засоби впливу держави на економічний та соціальний розвиток і соціально-економічні процеси в країні;
- сутність, функції, методології та методики соціально-економічного прогнозування, державного програмування і макроекономічного планування;
- особливості державного регулювання різних сфер господарської та соціальної діяльності;
- механізми реалізації бюджетної, податкової, грошово-кредитної, структурної, інвестиційної, зовнішньоекономічної, цінової, антиінфляційної, регіональної, соціальної та екологічної політики.

вміти:

- здійснювати аналіз економічної ситуації в країні;
- аналізувати ефективність методів державного регулювання в економіці країни;
- визначати основні напрями державного регулювання економіки при певних ситуаціях в економіці країни;
- проводити оцінку заходів державного регулювання;
- робити аналітичні висновки щодо порівняння державного регулювання економік різних країн;
- застосовувати інструменти державного регулювання економіки.

Компетентності, які повинні набути студенти в результаті вивчення дисципліни «Державне регулювання економіки»:

Загальні:

- здатність вчитися, здобувати нові знання, уміння, у тому числі в сфері, відмінної від професійної;
- здатність критично оцінювати й переосмислювати накопичений досвід;
- здатність розв'язувати проблеми;
- здатність працювати з інформацією: знаходити, оцінювати, аналізувати й використовувати інформацію з різних джерел.

Фахові:

- здатність використовувати в процесі підготовки і впровадження управлінських рішень сучасні інформаційно-комп'ютерні технології.
- здатність здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій, здійснювати моніторинг в змінах бюджетної, податкової, грошово-кредитної, науково-технічної, інноваційної, антимонопольної, регіональної, зовнішньоекономічної, соціальної, екологічної політики;
- здатність розробляти тактичні та оперативні плани управлінської діяльності, визначати і обґрунтовувати цілі, пріоритети та завдання у сферах бюджетної, податкової, грошово-кредитної, науково-технічної, інноваційної, антимонопольної, регіональної, зовнішньоекономічної політики на прогностичний період;
- здатність впроваджувати інноваційні технології в діяльність організації, вивчати та застосовувати передовий досвід закордонних країн у формуванні стратегії розвитку різних напрямів соціально-економічної політики;
- здатність до дослідницької та пошукової діяльності у сфері публічного управління та адміністрування, аналізу показників соціально-економічного розвитку країни, контролю за виконанням програм соціально-економічного розвитку країни;
- здатність передбачати, своєчасно виявляти та успішно розв'язувати нагальні проблеми розвитку, обґрунтовувати критерії для оцінювання наслідків прийнятих управлінських рішень щодо реалізації видів державної економічної політики.

У зв'язку з цим методичні вказівки до проведення практичних занять охоплюють всі основні теми з курсу «Державне регулювання економіки». До кожної теми практичного заняття надається докладний план для систематизації теоретичного блоку, аналітичні і розрахункові завдання, а також тестові завдання для закріплення матеріалу. Оцінювання знань та вмінь студентів здійснюється за кредитно-модульною системою відповідно до робочої програми з дисципліни «Державне регулювання економіки».

Практичне заняття № 1.
ТЕМА: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

МЕТА: засвоєння, систематизування та узагальнення знань про сутність і завдання державного регулювання економіки, методологічні основи, методи та засоби впливу держави на економічний та соціальний розвиток і соціально-економічні процеси в країні, набуття навичок аналізу і порівняння методів державного регулювання економік різних країн.

Питання для обговорення:

1. Державне регулювання економіки: сутність, мета, функції, об'єкти та суб'єкти.
2. Еволюція поглядів на необхідність державного втручання в економіку.
3. Форми та методи державного регулювання економіки.
4. Зміст і види державної економічної політики.

Аналітичні завдання.

Завдання 1. Розрахувати валовий внутрішній продукт України методом кінцевого використання, проаналізувати його структуру (2017 р.).

Таблиця 1.1

Номінальний ВВП (у фактичних цінах; млн грн)

Валовий внутрішній продукт	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	У цілому за рік
1. Кінцеві споживчі витрати	554360	608603	654984	774599	2592546
домашніх господарств	417489	466347	508936	568292	1961064
некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства	5345	5635	5933	6021	22934
сектору загального державного управління	131526	136621	140115	200286	608548
індивідуальні споживчі витрати	88410	79777	75681	109728	353596
колективні споживчі витрати	43116	56844	64434	90558	254952
2. Валове нагромадження	73125	101933	247920	195936	618914
валове нагромадження основного капіталу	75633	104411	120605	176727	477376
зміна запасів матеріальних оборотних коштів	-2638	-2595	127340	19186	141293
придбання за виключенням вибуття цінностей	130	117	-25	23	245
3. Експорт товарів і послуг	342147	341228	351541	395314	1430230
4. Імпорт товарів і послуг	-378624	-387004	-421315	-471827	-1658770

Завдання 2. На підставі даних, наведених в табл. 1.2, необхідно розрахувати реальний ВВП України у зазначені роки, темпи зростання й приросту реального й номінального ВВП, а також визначити темпи інфляції. Зробити аналітичні висновки.

Таблиця 1.2

Номінальний ВВП та індекс споживчих цін в Україні 2010 – 2017 рр.

Роки	ВВП, млн грн	Індекс споживчих цін
2010	1079346	109,4
2011	1299991	108,0
2012	1404669	100,6
2013	1465198	99,7
2014	1586915	112,1
2015	1988544	148,7
2016	2385367	113,9
2017	2983882	114,4

Реальний ВВП розраховується за допомогою коректування номінального ВВП на індекс цін (відношення номінального ВВП та індексу цін).

Темп зростання - це показник ряду динаміки, який показує у скільки разів змінився поточний рівень показника, що аналізується проти рівня попереднього, або базового періоду.

Темп приросту – це показник ряду динаміки, який показує на скільки % змінився поточний рівень показника, у порівнянні з попереднім або базовим періодом.

Темп інфляції показує, на скільки відсотків ціни поточного року (місяця) вищі від цін попереднього.

Тестові завдання:

1. Назвіть чинники, що зумовлюють необхідність державного регулювання економіки:

а) циклічність економічного розвитку та його прояви (інфляція та безробіття);

б) соціально несправедливий розподіл доходів;

в) недовиробництво приватним сектором суспільних благ та послуг;

г) всі відповіді вірні.

2. До суб'єктів державного регулювання економіки не відносяться:

а) політичні партії;

б) громадські асоціації;

в) законодавчі органи;

г) приватні підприємства.

3. Об'єкти державного регулювання економіки – це:

а) носії, виразники та виконавці господарських інтересів;

б) всі соціально-економічні процеси, що відбуваються в національній економіці в цілому;

в) сукупність різноманітних важелів, інструментів, за допомогою яких держава реалізує економічну політику;

г) немає правильної відповіді.

4. До об'єктів державного регулювання економіки відносяться:

а) економічний цикл;

б) грошовий обіг;

в) зайнятість населення;

г) всі відповіді вірні;

5. До функцій держави не відноситься:

а) розробка політики соціально-економічного розвитку країни;

б) формування правових засад функціонування економіки;

в) сприяння розвитку монополій;

г) перерозподіл доходів та ресурсів.

6. Держава безпосередньо регулює діяльність:

а) підприємств з недержавною формою власності;

б) державних підприємств;

в) підприємств усіх форм власності;

г) підприємств змішаної форми власності.

7. Економічні методи державного регулювання економіки – це:

а) методи, орієнтовані на захист національної економічної безпеки;

б) комплекс науково обґрунтованих важелів та прийомів, що впливають на економічні процеси;

в) методи, орієнтовані на стимулювання економічної активності суб'єктів господарювання;

г) всі відповіді вірні.

8. За характером впливу на господарські процеси методи державного регулювання економіки бувають:

а) загальні, селективні;

б) прямі, непрямі;

в) формальні, неформальні;

г) правові, адміністративні, економічні.

9. В ринковій економіці державне регулювання спрямоване на:

а) нейтралізацію та пом'якшення ринкових недоліків;

б) створення державної власності та державних підприємств;

в) розвиток державного замовлення;

г) всі відповіді вірні.

10. Перерозподіл доходів, як функція держави, пов'язаний із...

а) необхідністю держави подолати вади ринкового саморегулювання;

б) неефективним за Парето розподілом обмежених ресурсів;

в) нерівномірністю розподілу доходів між членами суспільства;

г) необхідністю забезпечити людей обов'язковими товарами.

11. Економічна функція держави полягає у...

- а) створенні умов для спокійного та гармонійного розвитку суспільства;
- б) забезпеченні цілісності та збереженні суспільства, формою якого є ця держава;
- в) забезпеченні на всій території країни прав і свобод людини і громадянина;
- г) створенні передумов, необхідних для ефективної економічної діяльності суспільства.

12. Яке з тверджень є помилковим: «Вади ринку виникають внаслідок:

- а) нездатності ринкового механізму забезпечити оптимальний за Парето розподіл ресурсів»;
- б) зовнішніх ефектів (екстерналій)»;
- в) державного втручання в економіку»;
- г) економічної нестабільності»;

13. Яке із тверджень є помилковим: «Факторами вад ДРЕ є...

- а) обмеженість інформації»;
- б) обмеженість контролю над державним апаратом з боку суспільства»;
- в) неспроможність конкуренції»;
- г) нездатність держави повністю контролювати реакцію контрагентів на її дії»;
- д) недосконалість політичного процесу»

14. Ефективним за Парето називається такий розподіл ресурсів, при якому:

- а) кожен суб'єкт ринку не поліпшить свій стан, поліпшивши стан інших суб'єктів ринку;
- б) кожен суб'єкт ринку може поліпшити свій стан без погіршення стану інших суб'єктів ринку;
- в) кожен суб'єкт ринку може погіршити свій стан, поліпшивши стан інших суб'єктів ринку;
- г) стан суб'єктів ринку або поліпшується, або не змінюється.

15. Вади ринкового саморегулювання:

- а) виникають внаслідок неефективного за Парето розподілу економічних ресурсів;
- б) зовнішніх ефектів (екстерналій)»;
- в) економічної нестабільності»;
- г) всі відповіді вірні.

16. Непрямі методи ДРЕ це:

- а) прямий контроль держави над монопольними ринками;
- б) система законів та законодавчих актів, що регламентують діяльність суб'єктів господарювання;

в) сукупність опосередкованих засобів державного впливу на діяльність суб'єктів економіки;

г) імперативні методи регулювання.

17. До прямих методів державного регулювання цін належить...

а) «заморожування» (блокування) цін;

б) введення граничних нормативів рентабельності;

в) диференціація ставок товарних податків;

г) зміна ставок ввізного мита;

д) пільгове оподаткування та кредитування.

18. До методів прямого регулювання структури економіки належить...

а) надання податкових пільг;

б) надання кредитних пільг;

в) надання фінансової допомоги у вигляді субсидій, дотацій, субвенцій;

г) здійснення політики прискореної амортизації;

д) експертиза інвестиційних проєктів.

Практичне заняття № 2.
ТЕМА: СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

МЕТА: засвоєння, систематизування та узагальнення знань про теоретичні основи формування та реалізації стратегії соціально-економічної політики держави, набуття навичок аналізу показників соціально-економічного розвитку країни, застосування передового досвіду зарубіжних країн у формуванні стратегії розвитку різних напрямів соціально-економічної політики.

Питання для обговорення:

1. Сутність стратегії соціально-економічного розвитку держави.
2. Стратегія сталого розвитку «Україна - 2020».
3. Стратегічні індикатори реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020».
4. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року.

Аналітичні завдання.

Завдання 1. Проаналізуйте ключові цільові показники Стратегії сталого розвитку України 2030 р. з позиції вимірності, доступності та надійності даних, адекватності, досяжності й легкості інтерпретації. Оцініть динаміку показників на поточну дату.

Таблиця 2.1

Ключові цільові показники Стратегії сталого розвитку України 2030

№	Сфера охоплення	Ціль	Індикатор	Цільові показники
1. Вектор розвитку				
1.	Економічне зростання	Забезпечити щорічне зростання валового внутрішнього продукту	Темп росту ВВП, %	2015 р. – 90,1 2019–2020 рр. – 104,0 2021–2025 рр. – 106,0 2026–2030 рр. – 107,0
2.	Розвиток підприємництва	Сформувати організаційну інфраструктуру підтримки підприємництва	Позиція у рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business	2015 рік – 87 2020 рік – 73 2025 рік – 53 2030 рік – 33
2. Вектор безпеки				
3	Доступ до правосуддя	Забезпечити доступ до правосуддя і захист прав для всіх	Рівень довіри громадян до суду, %	2015 – 5 2020 – 35 2025 – 45 2030 – 55

Продовж.табл.2.1

4	Протидія корупції	Протидіяти корупції	Показник сприйняття рівня корупції в державному секторі з боку ділових кіл та експертів («Індекс сприйняття корупції» за методологією Transparency International)	2015 рік – 27 2020 рік – 40 2025 рік – 50 2030 рік – 60
5	Якість поверхневих вод	Підвищити якість природних вод	Скиди неочищених стічних вод у водні об'єкти (від загального обсягу водовідведення), %	2015 рік – 15,7% 2020 рік – 13% 2025 рік – 10% 2030 рік – 5%
6	Відходи	Зменшити обсяг відходів	Частка перероблених та утилізованих відходів у загальному обсягу утворених відходів, %	2015 рік – 30 2020 рік – 40 2025 рік – 50 2030 рік – 70

Тестові завдання:

1. Сукупність дій визначення способу передбачити майбутнє, визначити можливі шляхи негативного впливу на країну і заходи для його запобігання, а також розроблення методів для досягнення вищого показника економічного та соціального рівня розвитку називається:

- а) стратегія;
- б) тактика;
- в) оперативне планування.

2. Забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя - це:

- а) вектор розвитку;
- б) вектор безпеки;
- в) вектор відповідальності;
- г) вектор гордості.

3. Забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності - це:

- а) вектор розвитку;
- б) вектор безпеки;
- в) вектор відповідальності;
- г) вектор гордості.

4. Забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної

освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах - це:

- а) вектор розвитку;
- б) вектор безпеки;
- в) вектор відповідальності;
- г) вектор гордості.

5. Забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт - це:

- а) вектор розвитку;
- б) вектор безпеки;
- в) вектор відповідальності;
- г) вектор гордості.

6. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року базується:

- а) на 17 глобальних Цілях сталого розвитку;
- б) на 10 глобальних Цілях сталого розвитку;
- в) на 18 глобальних Цілях сталого розвитку;
- г) на 15 глобальних Цілях сталого розвитку.

7. Стратегічна ціль забезпечення сталого галузевого та регіонального розвитку включає операційні цілі:

- а) сприяти сталому розвитку агропромислового комплексу;
- б) забезпечити доступ до економічно прийнятних, надійних, низковуглецевих джерел енергії для всіх та підвищити ефективність використання енергії;
- в) забезпечити сталий розвиток регіонів на основі збереження національних культурних цінностей і традицій;
- г) всі відповіді вірні.

8. Метою Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року є:

- а) забезпечення високого рівня та якості життя населення України;
- б) створення сприятливих умов для діяльності нинішнього та майбутніх поколінь;
- в) припинення деградації природних екосистем;
- г) впровадження нової моделі економічного зростання, що базується на засадах сталого розвитку;
- д) всі відповіді вірні.

Практичне заняття № 3.

ТЕМА: ПРОГРАМУВАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

МЕТА: розгляд теоретичних засад державного прогнозування і планування, опанування методиками складання прогнозів соціально-економічного розвитку, розроблення державних цільових програм, набуття навичок контролю за виконанням програм соціально-економічного розвитку країни.

Питання для обговорення:

1. Сутність і головні принципи економічного і соціального прогнозування. Система прогнозів економічного і соціального розвитку.
2. Сутність державного програмування і види програм. Методика та організація розробки державних цільових програм.
3. Місце макроекономічного планування в системі державного регулювання економіки.
4. Види макроекономічних програм.
5. Індикативне планування.

Аналітичні завдання.

Завдання 1. Проаналізуйте прогнозні показники за консенсус-прогнозом розвитку України на 2018-2019 рр., складений у 2017 році. Порівняйте із фактичними даними, сформулюйте висновки стосовно зроблених припущень.

Таблиця 3.1

Узагальнений прогноз на 2018-2019 роки

Показник	2018 рік	2019 рік	2018 рік		2019 рік	
	Медіана		MIN	MAX	MIN	MAX
Національні рахунки						
Номінальний ВВП, млрд грн	3 521,8	3 950,0	3 387,6	3 550,0	3 866,8	4 065,9
Випуск окремих секторів економіки, %, річна зміна						
Сільське господарство	2,1	1,5	-0,2	6,7	0,2	3,0
Промислове виробництво	2,2	3,2	1,7	3,9	2,0	4,0
Інфляція, Індекс (%)						
Дефлятор ВВП (середній за рік)	114,5	111,3	110,1	115,0	108,0	112,6
Індекс споживчих цін (середній за рік)	111,0	109,0	110,0	111,2	107,5	111,0

Продовж.табл.3.1

Показник	2018 рік	2019 рік	2018 рік		2019 рік	
	Медіана		MIN	MAX	MIN	MAX
Зовнішній сектор, %, річна зміна (номінальний)						
Обсяг експорту товарів та послуг	9,2	7,8	0,2	10,8	1,5	13,0
Обсяг імпорту товарів та послуг	11,8	8,7	-4,0	16,1	3,0	20,0
Обмінний курс, грн/дол. США, середній	27,50	29,08	26,50	28,80	27,00	32,00
Державні фінанси млрд грн						
Доходи зведеного бюджету	1 170,0	1 304,5	1 039,0	1 373,3	1 106,0	1 547,4
Видатки зведеного бюджету	1 268,4	1 395,3	1 160,2	1 315,4	1 227,3	1 491,2
Сальдо зведеного бюджету	-98,4	-90,8	-124,0	57,8	-133,0	56,9
Державний борг (прямий та гарантований)	2 193,0	2 374,0	2 118,0	2 500,0	2 218,6	2 750,0
Соціальні показники						
Рівень безробіття (за методологією МОП), у % до економічно активного населення віком 15–70 років	8,8	8,7	8,2	9,3	8,2	9,5
Середньомісячна заробітна плата працівників, грн	8 895	10 395	8 519	9 900	9 980	10 600

Тестові завдання:

1. *Виявлення стану та можливих напрямків розвитку економічних явищ і процесів на різних рівнях економічної системи:*

- макроекономічне планування;
- регулятивне планування;
- економічне прогнозування;
- цільові державні програми.

2. *Умовне перенесення на майбутнє тенденцій розвитку об'єкта, що склалися в минулому та діють нині з складовою частиною:*

- макроекономічного плану;
- пошукового прогнозу;
- нормативного прогнозу
- цільової програми.

3. *Екстраполяція – це метод прогнозування, що відноситься до:*

- фактографічних методів;

- б) комбінованих методів;
- в) експертних методів;
- г) індикативних методів.

4. Розробка комплексних програм розвитку національної економіки або її секторів називається:

- а) макроекономічне планування;
- б) макроекономічне програмування;
- в) макроекономічне прогнозування;
- г) цільові державні програми.

5. Засіб регулювання економічних процесів за допомогою визначення певних цілей і пріоритетів розвитку національної економіки з використанням фінансових та інших стимулів для їх реалізації:

- а) індикативне планування;
- б) регулятивне планування;
- в) директивне планування;
- г) індирективне планування.

6. Спосіб управління національною економікою за допомогою розробки обов'язкових для виконання завдань для виробництва та розподілу продукції та послуг:

- а) індикативне планування;
- б) регулятивне планування;
- в) директивне планування;
- г) індирективне планування.

7. Фактографічні методи прогнозування використовуються тоді:

- а) коли потрібен прогноз якісно нових явищ;
- б) коли недостатньо інформації;
- в) коли достатньо інформації про розвиток об'єкта у минулому;
- г) коли аналіз об'єкту або повністю, або частково не піддається

математичним методам.

8. Метод Делфі – це:

а) метод наукового пізнання, що полягає у розповсюдженні висновків отриманих з погляду за однією частиною явища на іншу його частину;

- б) процес побудови економіко-математичної моделі;
- в) продовження рівня ряду динаміки з минулого у майбутнє;
- г) узагальнення ідей окремих експертів в узгоджену групову думку.

9. Формальна екстраполяція – це:

а) продовження рівня ряду динаміки на майбутнє;

б) продовження рівня ряду динаміка на минуле;

в) опис фактичного стану об'єкту;

г) базується на припущенні про збереження минулих та наявних тенденцій розвитку об'єкту.

10. До об'єктів макроекономічного планування не відносяться:

- а) економічні процеси;
- б) соціальні процеси;
- в) науково-технічні процеси;
- г) демографічні процеси.

11. До суб'єктів макроекономічного планування не відносять:

- а) державу;
- б) акціонерні товариства;
- в) профспілки;
- г) приватні підприємства.

12. До методів макроекономічного планування не відносять:

- а) балансовий метод;
- б) нормативний метод;
- в) статистичний;
- г) використання економіко-математичних моделей.

13. Метод системного аналізу в макроекономічному плануванні передбачає:

- а) узгодження потреб і ресурсів як у масштабі суспільства, так і окремих складових національної економіки;
- б) обґрунтування планових показників за допомогою науково обґрунтованих нормативів, що виражають ступінь економічної, екологічної чи соціальної ефективності виробництва;
- в) комплексний підхід до об'єкта планування, тобто визначення потреб і можливостей, аналіз механізмів реалізації та результатів планових рішень;
- г) немає правильної відповіді.

14. Директивне планування – це:

- а) спосіб управління економікою країни за допомогою розробки обов'язкових для виконання завдань щодо виробництва, розподілу продукції та послуг;
- б) спосіб регулювання економічних процесів за допомогою постановки певних цілей, визначення пріоритету розвитку національної економіки і застосування державних фінансових та інших стимуляторів для їх реалізації;
- в) спосіб оцінки існуючих і очікуваних у майбутньому умов діяльності з урахуванням внутрішніх та зовнішніх факторів, на базі якої розробляється стратегія розвитку.

15. Балансовий метод макроекономічного планування передбачає використання:

- а) матеріальних балансів;
- б) трудових балансів;
- в) зведених фінансових балансів;
- г) всі відповіді вірні.

Практичне заняття № 4.
ТЕМА: ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ
ЕКОНОМІКИ

МЕТА: засвоєння, систематизування та узагальнення знань про сутність фінансової та бюджетної політики, набуття навичок здійснення моніторингу та аналізу змін бюджетної й податкової політики, визначення та обґрунтування цілей, пріоритетів і завдань в сферах бюджетної й податкової політики.

Питання для обговорення:

1. Суть і форми фінансової політики.
2. Політика державних видатків.
3. Політика державних доходів і її макроекономічні завдання.
4. Бюджетна політика.
5. Вплив на приватні капіталовкладення.
6. Переваги і недоліки фінансової політики.

Аналітичні завдання.

Завдання 1. Проаналізуйте показники зведеного бюджету України (табл. 4.1) за 2011-2019 рр., зробіть аналітичні висновки.

Таблиця 4.1

Зведений бюджет України з 2011 по 2019 рр. (млн грн.)

	Доходи	% ВВП	Видатки	% ВВП	Кре- диту- вання	% ВВП	Сальдо (дефіцит бюджету)	% ВВП
2011	398553,6	30.27	416853,6	31.66	4757,9	0.36	-23057,9	-1.75%
2012	445525,3	31.62	492454,7	34.95	3856,3	0.27	-50785,7	-3.60%
2013	442788,7	30.43	505843,8	34.77	535,2	0.04	-63590,3	-4.37%
2014	456067,3	29.11	523125,7	33.39	4972,1	0.32	-72030,5	-4.60%
2015	652031,0	32.94	679871,4	34.35	3057,8	0.15	-30898,2	-1.56%
2016	782748,5	32.84	835589,8	35.06	1841,3	0.08	-54682,6	-2.29%
2017	1016788,3	34.09	1056759,9	35.43	2122,1	0.07	-42093,8	-1.41%
2018	1184278,1	33.28	1250173,6	35.13	1893,0	0.05	-67788,5	-1.90%

Завдання 2. Проаналізуйте структуру доходів зведеного бюджету України (табл. 4.2.) за 2017-2018рр., зробіть аналітичні висновки.

Таблиця 4.2

Доходи зведеного бюджету України за статтями доходів (млн грн)

Доходи	2017		2018	
Усього (без урахування міжбюджетних трансфертів)	1016788,3	100.00%	1184278,1	100.00%
Податкові надходження	828158,8	81.45%	986348,5	83.29%
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	259082,9	25.48%	336083,0	28.38%
Податок на доходи фізичних осіб	185686,1	18.26%	229900,6	19.41%

Продовж.табл.4.2

Податок на прибуток підприємств	73396,8	7.22%	106182,3	8.97%
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	51132,3	5.03%	50086,9	4.23%
Внутрішні податки на товари та послуги	435430,0	42.82%	507158,0	42.82%
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	67774,2	6.67%	72695,5	6.14%
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	47674,4	4.69%	54062,3	4.57%
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	63450,4	6.24%	79130,9	6.68%
Податок на додану вартість з імпортованих товарів	250530,2	24.64%	295377,3	24.94%
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції			27076,6	2.29%
Ввізне мито			26560,4	2.24%
Вивізне мито			516,2	0.04%
Збори на паливно-енергетичні ресурси			-6,2	0.00%
Місцеві податки та збори	53282,0	5.24%	61026,4	5.15%
у т.ч. Єдиний податок	24083,4	2.37%	29564,2	2.50%
Інші податки та збори	4700,6	0.46%	4923,4	0.42%
Неподаткові надходження	154370,9	15.18%	192703,9	16.27%
Доходи від власності та підприємницької діяльності	73894,6	7.27%	89030,6	7.52%
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	14418,4	1.42%	23002,4	1.94%
Інші неподаткові надходження	13580,3	1.34%	14798,8	1.25%
Власні надходження бюджетних установ	52477,6	5.16%	65872,1	5.56%
Доходи від операцій з капіталом	2160,5	0.21%	2801,0	0.24%
Надходження від продажу основного капіталу			740,1	0.06%
Надходження від реалізації державних запасів товарів			573,2	0.05%
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів			1487,7	0.13%
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	1631,2	0.16%	1559,0	0.13%
Цільові фонди	30467,0	3.00%	865,6	0.07%

Завдання 3. Проаналізуйте структуру видатків зведеного бюджету України за функціональною та економічною класифікацією (табл. 4.3, 4.4) за 2017-2018 рр., зробіть аналітичні висновки.

Таблиця 4.3

Видатки зведеного бюджету України (функціональна класифікація)

Статті видатків	2017		2018	
Усього, млн грн	1056759,9	100.00%	1250173,6	100.00%
Загальнодержавні функції	166248,8	15.73%	191541,8	15.32%
у т.ч. обслуговування держборгу			116088,0	9.29%

Продовж.табл.4.3

Оборона	74360,4	7.04%	97024,0	7.76%
Громадський порядок, безпека, судова влада	88479,8	8.37%	118025,2	9.44%
Економічна діяльність	102883,4	9.74%	140761,3	11.26%
Охорона навколишнього середовища	7349,3	0.70%	8242,1	0.66%
Житлово-комунальне господарство	27187,5	2.57%	30345,5	2.43%
Охорона здоров'я	102391,6	9.69%	115847,8	9.27%
Духовний та фізичний розвиток	24342,3	2.30%	28992,9	2.32%
Освіта	177755,7	16.82%	210029,4	16.80%
Соціальний захист та соціальне забезпечення	285761,2	27.04%	309363,6	24.75%
у т.ч. соціальний захист пенсіонерів			157940,7	12.63%

Таблиця 4.4

Видатки зведеного бюджету України (економічна класифікація) (млн грн.)

Видатки	2017		2018	
Усього	1056759,9	100.00%	1250173,6	100.00%
Поточні видатки	957148,1	90.57%	1106002,6	88.47%
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	263852,2	24.97%	326116,9	26.09%
Використання товарів та послуг	247794,2	23.45%	302458,4	24.19%
Обслуговування боргових зобов'язань	111695,7	10.57%	116936,9	9.35%
у т.ч. Обслуговування внутрішніх боргових зобов'язань			75200,3	6.02%
у т.ч. Обслуговування зовнішніх боргових зобов'язань			41736,6	3.34%
Поточні трансферти	46689,5	4.42%	52854,3	4.23%
Соціальне забезпечення	280045,8	26.50%	300737,4	24.06%
у т.ч. Виплата пенсій та допомоги			151289,3	12.10%
Інші поточні видатки	7070,8	0.67%	6898,8	0.55%
Капітальні видатки	99611,8	9.43%	144171,0	11.53%
Придбання основного капіталу	60364,2	5.71%	85887,0	6.87%
Капітальні трансферти	39247,6	3.71%	58283,9	4.66%

Завдання 4.

Проаналізуйте бюджетну політику України на основі оцінювання боргової безпеки країни за аналізований період, використовуючи вихідні дані, що наведено в табл. 4.5. *Боргова безпека держави* – це рівень внутрішньої і зовнішньої заборгованості держави з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень й оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету та руйнуванням вітчизняної фінансової системи.

Таблиця 4.5

Динаміка сукупного державного боргу і ВВП України з 2009 по 2019 рр. (млн грн.)

Державний борг (усього)				Валовий внутрішній продукт (ВВП)				держборг / ВВП
на 31.12.2009	316 885			за 2009	913 345			34.7%
на 31.12.2010	432 235	115351	36.4%	за 2010	1 082 569	169224	18.5%	39.9%
на 31.12.2011	473 122	40886	9.5%	за 2011	1 316 600	234031	21.6%	35.9%
на 31.12.2012	515 511	42389	9.0%	за 2012	1 408 889	92289	7.0%	36.6%
на 31.12.2013	584 114	68604	13.3%	за 2013	1 454 931	46042	3.3%	40.1%
на 31.12.2014	1 100 564	516450	88.4%	за 2014	1 566 728	111797	7.7%	70.2%
на 31.12.2015	1 572 180	471616	42.9%	за 2015	1 979 458	412730	26.3%	79.4%
на 31.12.2016	1 929 759	357579	22.7%	за 2016	2 383 182	403724	20.4%	81.0%
на 31.12.2017	2 141 674	211916	11.0%	за 2017	2 982 920	599738	25.2%	71.8%
на 31.12.2018	2 168 627	26953	1.3%	за 2018	3 558 706	575786	19.3%	60.9%
на 31.01.2019	2 171 917	3290	0.2%	за 2019				

Доповніть таблицю 4.6, що висвітлює тенденції зміни та співвідношення показників «загальний обсяг державного боргу до ВВП», «обсяг зовнішнього боргу до ВВП» та «обсяг внутрішнього боргу до ВВП». Зробіть обґрунтовані висновки.

Таблиця 4.6

Індикатори боргової безпеки України за 2015–2017 рр.

Індекс	Порогове значення	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	не більше 60	79,4	81,0	71,8		
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	не більше 25	131,0	128,1	104,27		
Відношення обсягу внутрішнього боргу до ВВП, %	не більше 30					

Тестові завдання:

1. Інструментами фінансової політики є:

- політика видатків;
- політика доходів;
- бюджетна політика;
- всі відповіді правильні.

2. Маніпулювання податками і урядовими видатками з метою зміни реального об'єму національного виробництва і зайнятості, контролю над інфляцією і прискорення економічного зростання є складовою:

- стимулюючої фінансової політики;
- стримуючої фінансової політики;
- дискреційної фінансової політики;
- автоматичної фінансової політики.

3. *Державні інвестиції є:*

- а) трансформаційними видатками;
- б) трансфертними видатками;
- в) соціальними видатками;
- г) всі відповіді правильні.

4. *Соціальне забезпечення (виплата пенсій і допомоги; стипендії; інші виплати населенню) є складовою частиною:*

- а) поточних видатків;
- б) капітальних видатків;
- в) трансформаційних видатків;
- г) нерозподілених видатків.

5. *Видаткам споживання є:*

- а) поточні міжбюджетні трансферти;
- б) фінансове забезпечення заходів соціального захисту населення й соціально-культурної сфери;
- в) фінансове забезпечення функціонування органів державної влади й місцевого самоврядування;
- г) всі відповіді правильні.

6. *Управління державним і гарантованим державою боргом України, зокрема облік, погашення і обслуговування здійснює:*

- а) Головне контрольно-ревізійне управління;
- б) Державне казначейство;
- в) Міністерство фінансів;
- г) немає вірної відповіді.

7. *Планом формування і використання фінансових ресурсів для забезпечення виконання завдань і функцій держави є:*

- а) стратегічний план;
- б) державний бюджет;
- в) державний кошторис;
- г) відомість обліку фінансових ресурсів.

8. *Основними складовими бюджету є:*

- а) прибутки та збитки;
- б) надходження та податки;
- в) позики та видатки;
- г) доходи та видатки.

9. *Перевищення витрат бюджету над доходами має назву:*

- а) профіцит бюджету;
- б) дефіцит бюджету;
- в) державний борг;
- г) бюджетні зобов'язання.

10. *Профіцит державного бюджету – це перевищення:*

- а) заощаджень над споживанням;
- б) доходів над витратами;

- в) споживання над заощадженнями;
- г) витрат над доходами.

11. Державними трансфертами є:

- а) дотації;
- б) субсидії;
- в) субвенції;
- г) всі відповіді вірні.

12. До негативних наслідків зростання державного боргу належить:

- а) підвищення податків;
- б) передача частини створеного у країні продукту за кордон;
- в) підвищення чутливості економіки до фінансових криз;
- г) стримування інвестицій в приватному секторі;
- д) зменшення фінансування соціальної сфери;
- е) всі відповіді вірні.

13. Чинна ставка податку на прибуток підприємств складає:

- а) 30 %;
- б) 20 %;
- в) 35 %;
- г) 18%.

14. «Всі платники податків мають однакові зобов'язання перед державою за певними критеріями, кожен сплачує свою справедливу частку» характеризує принцип:

- а) рівномірності сплати;
- б) соціальної справедливості;
- в) зручності;
- г) економічної ефективності.

15. Підвищення податків з підприємств і прибуткового податку з населення має вплив на ділову активність:

- а) стримуючий;
- б) стимулюючий;
- в) циклічний;
- г) анти циклічний.

Практичне заняття № 5.
ТЕМА: ГРОШОВО-КРЕДИТНИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

МЕТА: узагальнення знань про механізм грошово-кредитного регулювання економіки, набуття навичок моніторингу змін грошово-кредитної політики, обґрунтування цілей, пріоритетів та завдань в сфері грошово-кредитної політики.

Питання для обговорення:

1. Механізм грошово-кредитного регулювання економіки.
2. Національний банк як суб'єкт державного регулювання економіки, його завдання та функції.
3. Управління готівковим грошовим обігом.
4. Процентна політика та її вплив на економіку країни.
5. Валютне регулювання.

Аналітичні завдання.

Завдання 1. Прокоментуйте аналітичний огляд. Упродовж переважної частини січня на валютному ринку превалював ревальваційний тренд, зумовлений переважанням пропозиції іноземної валюти від клієнтів банків над попитом на неї. Це дозволило НБУ поповнювати міжнародні резерви за підсумками січня сальдо операцій на МБВР було додатним – 136 млн дол. У результаті офіційний обмінний курс гривні до долара та євро залишився практично на рівні початку року. Проте більш суттєве зміцнення в грудні середнього обмінного курсу гривні до долара у порівнянні з валютами більшості країн – ОТП України зумовило зміцнення гривні до кошика цих валют як у номінальному, так і в реальному вимірах (на 0.7% м/м та 1.5% м/м). НЕОК та РЕОК гривні також були міцнішими, ніж рік тому (відповідно на 6.8% та 13.2%).

НЕОК та РЕОК зміцнилися в умовах більшої рева до долара США порівняно з валютами країн – ОТ

Графік 2.6.3. Індекс РЕОК і НЕОК (12.2015=1)* та офіційний обмінний курс гривні до долара США (обернена шкала)

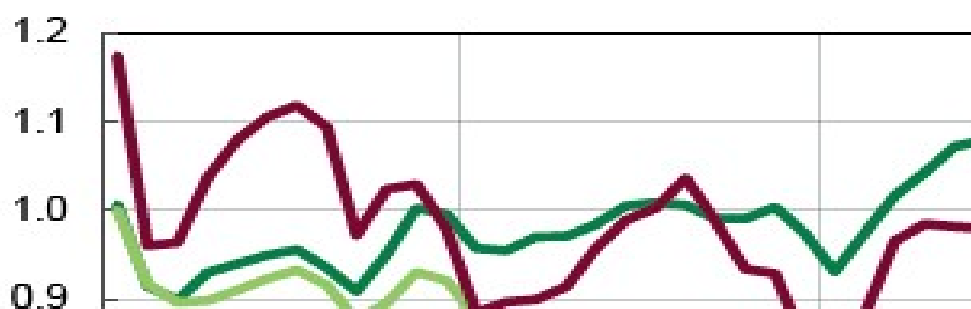

Рис.5.1. Індекс РЕОК і НЕОК (12.2015=1)* та офіційний обмінний курс гривні до долара США (обернена шкала)

Завдання 2. Проаналізуйте показники монетарного сектору України, які характеризують стан грошово-кредитного ринку, зробіть висновки.

Таблиця 5.1

Основні показники, що характеризують стан грошово-кредитного ринку, млн грн

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік
	грудень	грудень	грудень
Монетарна база	381 575	399 057	435 797
Грошова маса	1 102 700	1 208 859	1 276 221
у тому числі готівка (M0)	314 392	332 546	364 753
Коррахунки	40 503	37 488	35 648
Депозити, залучені депозитними корпораціями (крім Національного банку України)*	793 475	898 844	
у національній валюті	426 418	490 971	
в іноземній валюті	367 056	407 872	
в іноземній валюті в доларовому еквіваленті	13 499	14 532	
Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України)	998 682	1 016 657	
у національній валюті	504 999	570 627	
в іноземній валюті	493 683	446 031	
в іноземній валюті в доларовому еквіваленті	18 156	15 892	
Заборгованість за депозитними сертифікатами Національного банку України	68 042	67 020	61 944
Заборгованість за кредитами Національного банку України, наданими банкам та ФГВФО	76 961	68 157	56 262
Доларизація у %			
депозитів	46,3	45,4	
кредитів	49,4	43,9	
Міжнародні валютні резерви Національного банку України (за поточним курсом), млн дол.	15 539	18 808	20 820
Інтервенції Національного банку України, млн дол.	-119	-183	339
обсяг купівлі	115	50	519
обсяг продажу	234	233	181
Готівковий валютний ринок, млн дол.	-38	-65	110
обсяг продажу	96	736	942
обсяг купівлі	134	802	832
Облікова ставка (на кінець періоду), % річних	14,0	14,5	18,0

Розрахункові завдання.

Завдання 1. Необхідно визначити кількість грошей, необхідних для безінфляційного обігу, за такими даними:

- сума цін реалізованих товарів, робіт, послуг (ВВП 2008 р.) - 949,9 млрд грн;

- сума цін товарів, робіт, послуг, що реалізовані з відстроченням платежу - 30% обсягу реалізації товарів, робіт та послуг;
- сума платежів по зобов'язаннях, термін оплати яких настав, - 120 млрд грн;
- сума платежів, що взаємно погашаються, - 15% загального обсягу реалізації товарів, робіт та послуг;
- середня кількість оборотів грошової маси (M2) за рік - 1,8.

Завдання 2. Визначте як зміниться номінальний обсяг ВВП, якщо швидкість обігу грошей становить 1,84 обороту і залишається незмінною, а грошова пропозиція зростає з 259 до 391 млрд грн.

Завдання 3. Визначте очікуваний темп цінової інфляції звітного року, якщо в попередньому році середня маса грошей в обороті становила 560 млрд грн, при чому вона здійснила 7 оборотів, фізичний обсяг ВВП становив 600 млрд од. Протягом звітного року грошова маса зросла на 50 %, пришвидшення її оборотності склало 2 обороти, фізичний обсяг ВВП в порівнянні з попереднім роком зріс на 6 %.

Тестові завдання:

1. Основним суб'єктом здійснення грошово-кредитної політики в інтересах національної економіки є:

- а) Національний банк України;
- б) Міністерство фінансів;
- в) Державне казначейство;
- г) Головне контрольно-ревізійне управління.

2. Механізм грошової емісії є засобом грошово-кредитної політики:

- а) прямого регулювання;
- б) опосередкованого регулювання;
- в) адміністративного регулювання;
- г) фіскального регулювання.

3. До інструментів прямого впливу на грошово-кредитну політику відносять:

- а) зміну норми обов'язкових резервів;
- б) зміну облікової ставки;
- в) рефінансування комерційних банків;
- г) визначення вартості кредитних ресурсів, для фінансування окремих галузей економіки.

4. Непрямими інструментами грошово-кредитного регулювання економіки є:

- а) ставка міжбанківського кредиту;
- б) процентна політика;
- в) норма обов'язкових резервів;

- г) дисконтна валютна політика;
- д) всі відповіді вірні.

5. Основними функціями НБУ є:

- а) проведення грошово-кредитної політики;
- б) емісія національної валюти України;
- в) організація системи рефінансування;
- г) валютне регулювання;
- д) всі відповіді вірні.

6. Облікова ставка:

- а) монетарний інструмент;
- б) орієнтир щодо вартості залучених і розміщених грошових коштів на відповідний період;
- в) базова процентна ставка щодо інших процентних ставок Національного банку України;
- г) є найнижчою ставкою серед процентних ставок;
- д) всі відповіді вірні.

7. Комерційні банки встановлюють позичковий відсоток, спираючись на:

- а) норму резервування;
- б) ставку рефінансування;
- в) облікову ставку;
- г) дисконтну ставку.

8. Політика регулювання валютного курсу шляхом купівлі і продажу іноземної валюти називається:

- а) дисконтна;
- б) девізна;
- в) валютна;
- г) всі відповіді вірні.

9. Зниження або підвищення Національним банком України процентних ставок за кредит з метою регулювання попиту і пропозиції на позичковий капітал є складовою частиною:

- а) дисконтної валютної політики;
- б) девізної валютної політики;
- в) структурної валютної політики;
- г) всі відповіді вірні.

10. Золотовалютний резерв - це:

- а) золотий запас держави;
- б) зовнішні високоліквідні активи, що знаходяться під наглядом держави;
- в) міжнародні валютні резерви;
- г) золоті депозити та валюта у свопах.

Практичне заняття № 6.
ТЕМА: СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ

МЕТА: засвоєння знань про зміст соціальної політики, зарубіжні моделі соціальної політики, опанування методикою розрахунку показників соціального розвитку, набуття навичок застосування передового досвіду зарубіжних країн у формуванні соціальної політики.

Питання для обговорення:

1. Зміст та моделі соціальної політики.
2. Механізм реалізації соціальної політики.
3. Завдання та показники соціальної політики
4. Регулювання оплати праці, доходів та споживання населення.

Аналітичні завдання.

Завдання 1. Проаналізуйте динаміку показників соціального розвитку України, зробіть аналітичні висновки.

Таблиця 6.1

Основні показники соціального розвитку України

Показники (на кінець періоду)	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Чисельність наявного населення тис. осіб	42 761	42 585	42 386	
Середньооблікова кількість штатних працівників, млн осіб	7,85	7,77	7,63	7,60
Рівень безробіття за методологією МОП (у % до економічно активного населення у віці 15-70 років), за рік %	9,1	9,3	9,5	
Середня номінальна заробітна плата штатного працівника, грн за період	4 195	5 183	7 104	8 865
Індекс реальної заробітної плати, за рік	-20,2	9,0	19,1	12,5
Мінімальна заробітна плата грн	1 378	1 600	3 200	3 723
Прожитковий мінімум грн	1 330	1 544	1 700	1 853
Кількість домогосподарств, які отримують субсидії	4 600	6 549	6 921	3 917
Загальна сума новопризначених субсидій, призначених сім'ям для відшкодування витрат на оплату послуг ЖКГ, за місяць млн грн	2 346,0	5 704,7	3 980,1	2 704,1
Середній розмір призначених субсидій, за місяць грн	374,5	733,6	668,0	413,6

Завдання 2. Проаналізуйте склад споживчого кошика України та Польщі за групою непродовольчих товарів. У Польщі ведеться системна оцінка витрачених коштів середньостатистичного споживача, проводяться дослідження попиту на товари, які найбільш купуються, польський кошик змінюється щороку. У багатьох країнах Західної Європи та у США до

складу споживчого кошика входять також витрати на громадське харчування (кафе, ресторани), харчування у школі й на роботі. У Німеччині передбачено можливість один раз на тиждень відвідати кафе, а також замовити піцу з доставкою додому.

Таблиця 6.2

Непродовольчі товари споживчого кошику

Товари	Україна	Польща
Зимова куртка	1 на 8 років	1 на 6 років
Плащ, костюм	1 на 5 років	1 на 2 роки
Спідня білизна	5 од. на 2 роки	3 од. на півроку
Плавки	1 на 10 років	1 на рік
Носки	7 пар на рік	12 пар на рік
Краватка	1 на 10 років	1 на 4 місяці
Сукня, халат, спідниця	1 на 5 років	Кожен предмет одягу на 1,5 роки
Блуза	3 на 5 років	1 на рік
Бюстгальтер	2 на 2 роки	1 на 7 місяців
Капронові панчохи	1 на 2 роки	2 пари на місяць
Зимове взуття	1 на 5 років	1 на 3 роки

Розрахункові завдання.

Завдання 1. Розрахуйте розмір субсидії для сім'ї, в якій є працюючий чоловік, дружина в декреті, трирічна дитина і бабуся-пенсіонерка, які мешкають у двокімнатній квартирі і за тарифами повинні платити за комунальні послуги 2500 гривень, якщо зарплата чоловіка становить 7000 гривень, щомісячна допомога дружині на дитину – 860 гривень, пенсія бабусі – 2000 гривень. Тобто сукупний дохід сім'ї становить 9860 гривень.

Необхідно розрахувати середній дохід на одного члена сім'ї, розділити на прожитковий мінімум і ще раз на коефіцієнт 2 і помножити на 15, в результаті отримується обов'язковий відсоток платежу.

Завдання 2. На основі даних, наведених в табл. 6.3 заповніть табл. 6.4. за періодами.

Таблиця 6.3

Прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць у 2020 році

Категорія населення	Розмір прожиткового мінімуму (грн) за періодами		
	01.01.2020 - 30.06.2020	01.07.2020 - 30.11.2020	01.12.2020 - 31.12.2020
Діти віком до 6 років	1779	1859	1921
Діти від 6 до 18 років	2218	2318	2395
Працездатні особи	2102	2197	2270
Особи, які втратили працездатність	1638	1712	1769
Загальний показник	2027	2118	2189

Таблиця 6.4

Показники, пов'язані з прожитковим мінімумом

Показник	Розрахунок	Значення
Єдиний податок 1 група. 10% прожиткового мінімуму працездатної особи	$2102 \times 0,1$	210,20 грн
Поріг на отримання податкової соціальної пільги. Розраховується як прожитковий мінімум на 1 січня помножений на 1,4 та заокруглений до найближчих 10 грн	$2102 \times 1,4$	2940 грн
Індексація зарплати. Зарплата індексується в межах прожиткового мінімуму працездатної особи		
Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування. Дорівнює двом прожитковим мінімумам на дитину відповідного віку	від 6 до 18 років	4436 грн
Державою встановлюється мінімальна та максимальна сума аліментів. Перша становить 50% від прожиткового мінімуму, визначеного для дітей відповідної вікової категорії. Максимальна - 10 прожиткових мінімумів		

Тестові завдання:*1. Соціальна політика – це...:*

- а) система правових, організаційних, регулятивно-контрольних заходів держави з метою узгодження цілей соціального характеру із цілями економічного зростання;
- б) діяльність держави щодо створення та регулювання соціально-економічних умов життя суспільства;
- в) діяльність держави щодо усунення негативних наслідків функціонування ринкових процесів;
- г) діяльність держави щодо забезпечення соціальної справедливості та соціально-політичної стабільності в країні;
- д) всі відповіді вірні.

2. Американська модель соціальної політики характеризується:

- а) відокремленням соціального захисту від вільного ринку й обмеженим захистом лише тих осіб, хто не має, окрім соціальних виплат, інших доходів;
- б) високим рівнем соціального захисту населення, що забезпечується за державні кошти;
- в) соціальним захистом шляхом залучення не тільки держави, але й підприємців;
- г) вирівнюванням доходів і солідарністю у доходах.

3. Шведська модель соціальної політики характеризується:

- а) відокремленням соціального захисту від вільного ринку й обмеженим захистом лише тих осіб, хто не має, окрім соціальних виплат, інших доходів;
- б) високим рівнем соціального захисту населення, що забезпечується

за державні кошти;

в) соціальним захистом шляхом залучення не тільки держави, але й підприємців;

г) вирівнюванням доходів і солідарністю у доходах.

4. Німецька модель соціальної політики характеризується:

а) відокремленням соціального захисту від вільного ринку й обмеженим захистом лише тих осіб, хто не має, окрім соціальних виплат, інших доходів;

б) високим рівнем соціального захисту населення, що забезпечується за державні кошти;

в) соціальним захистом за рахунок залучення не тільки держави, але й підприємців;

г) вирівнюванням доходів і солідарністю у доходах.

5. Японська модель соціальної політики характеризується:

а) відокремленням соціального захисту від вільного ринку й обмеженим захистом лише тих осіб, хто не має, окрім соціальних виплат, інших доходів;

б) високим рівнем соціального захисту населення, що забезпечується за державні кошти;

в) соціальним захистом за рахунок залучення не тільки держави, але й підприємців;

г) вирівнюванням доходів і солідарністю у доходах, системою довічного найму.

6. Визначте показники реалізації соціальної політики:

а) соціально-демографічні;

б) показники добробуту населення;

в) показники доходів і споживання населення;

г) усі відповіді правильні.

7. До основних об'єктів соціальної політики належать:

а) ринок праці та зайнятість населення;

б) система соціального забезпечення населення;

в) громадяни як споживачі;

г) елементи соціальної інфраструктури;

д) вірні усі відповіді.

8. *Прожитковий мінімум, вартісна величина "споживчого кошика" продуктів харчування, межа малозабезпеченості, мінімальна і середня заробітна плата, мінімальна і середня пенсія характеризують:*

а) рівень життя населення;

б) межу бідності;

в) нижню межу суспільно необхідного рівня життя;

г) усі відповіді вірні.

9. *Прожитковий мінімум визначає:*

а) рівень життя населення;

- б) межу бідності;
- в) нижню межу суспільно необхідного рівня життя;
- г) усі відповіді вірні.

10. Величина сукупного доходу на душу населення, який забезпечує непрацездатному громадянину споживання товарів та послуг на встановленому законодавством мінімальному рівні - це:

- а) межа малозабезпеченості;
- б) індекс вартості життя;
- в) нижня межа суспільно необхідного рівня життя;
- г) усі відповіді вірні.

11. До методів прямого регулювання оплати праці належать:

- а) мінімальна заробітна плата;
- б) запровадження тарифної системи;
- в) встановлення міжгалузевих співвідношень в оплаті праці;
- г) встановлення умов і розмірів оплати праці в бюджетних організаціях й установах;

д) усі відповіді вірні.

12. До методів непрямого регулювання оплати праці належать:

- а) встановлення умов і розмірів оплати праці в бюджетних організаціях;
- б) оподаткування підприємств і доходів працівників;
- в) запровадження тарифної системи;
- г) встановлення міжгалузевих співвідношень в оплаті праці.

13. Гарантований державою соціальний мінімум нетарифікованої праці називається:

- а) мінімальна заробітна плата;
- б) споживчий кошук;
- в) соціальна гарантія;
- г) прожитковий мінімум.

Практичне заняття № 7.
**ТЕМА: ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ
 ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

МЕТА: засвоєння, систематизування та узагальнення знань про зміст науково-технічного прогресу та його вплив на соціально-економічний розвиток, набуття навичок аналізу напрямів державної інноваційної політики, передбачення, виявлення та розв'язання нагальних проблем розвитку.

Питання для обговорення:

1. Науково-технічний прогрес: зміст і вплив на соціально-економічний розвиток.
2. Державна науково-технічна політика.
3. Інновації як специфічна форма НТП.
4. Державна інноваційна політика.

Аналітичні завдання.

Завдання 1. Проаналізуйте тенденції змін положення України за показниками глобального інноваційного індексу, визначить позитивну та негативну динаміку за складниками

Таблиця 7.1

Позиції України за показниками глобального інноваційного індексу за
2015–2017 рр.

Глобальний інноваційний індекс ГІІ та його складники	2015	2016	2017
Глобальний інноваційний індекс	36,45	35,72	37,62
Місце в рейтингу	64 (з 141)	56 (з 128)	50 (з 127)
1. Інститути	98	101	101
– політичне середовище	112	123	122
– нормативно-правове середовище	89	84	82
– бізнес-середовище	92	79	78
2. Людський капітал та дослідження	36	40	41
– освіта	25	20	30
– вища освіта	31	24	26
– дослідження та розробки	45	50	51
3. Інфраструктура	112	99	90
– інформаційні та комунікаційні технології	89	87	68
– загальна інфраструктура	127	110	108
– екологічна стабільність	121	100	95
4. Рівень розвитку ринку	89	75	81
– кредит	60	58	71
– інвестиції	136	113	107

Продовж.табл.7.1

– торгівля та конкуренція	66	46	48
5. Рівень розвитку бізнесу	78	73	51
– працівники розумової праці	52	48	41
– інноваційні зв'язки	105	88	72
– поглинання знань	88	82	63
6. Результати у сфері знань і технологій	34	33	32
– створення знань	14	16	16
– застосування знань	98	90	77
– поширення знань	65	61	54
7. Результати у сфері творчості	75	58	49
– нематеріальні активи	82	42	26
– результати творчої діяльності	87	87	92
– Інтернет-творчість	51	51	47

Завдання 2. Проаналізуйте Індекс глобальної конкурентоспроможності за підіндексами технологічної готовності та інноваційності, прослідкуйте зв'язок посилення конкурентоспроможності і поліпшення умов інноваційної діяльності.

Таблиця 7.2

Рейтинг України за підіндексом технологічної готовності та підіндексом інноваційності серед інших країн світу

Показник	Рейтинг		
	2014-2015 (76 серед 144 країн)	2015-2016 (79 серед 140 країн)	2016-2017 (85 з 138 країн)
Індекс глобальної конкурентоспроможності			
Складники індексу технологічної готовності	85 (3,5)	86 (3,4)	85 (3,6)
наявність новітніх технологій	113	96	93
освоєння технологій фірмами	100	100	74
прямі іноземні технології та технологічний трансферт	127	117	115
Інтернет-користувачі, % до населення країни	82	80	80
кількість абонентів ширококутвого доступу в розрахунку на 100 осіб	68	72	64
пропускна здатність Інтернету, Кб на сек. на 1 користувача	50	64	68
кількість абонентів мобільного ширококутвого доступу в розрахунку на 100 осіб	107	121	130
Складники індексу інноваційності	81 (3,2)	54 (3,4)	52 (3,4)
здатність до інновацій	82	52	49
якість наукових установ	67	43	50
витрати компаній на дослідження і розвиток	66	54	68

Продовж.табл.7.2

співробітництво університетів та промисловості у сфері НДР	74	74	57
державні закупівлі технологічної продукції	123	98	82
забезпеченість інженерів та вчених	48	28	29
кількість патентів, отриманих за процедурою Договору про патентну кооперацію на млн осіб	52	50	49

Тестові завдання:

1. *Формами науково-технічного прогресу є:*

- а) екзогенний і ендегенний;
- б) еволюційний і революційний;
- в) нейтральний і індукований;
- г) всі відповіді вірні.

2. *НТП як внутрішній фактор розвитку економіки, що становить результат особливої сфери економічної діяльності, яка виробляє нову техніку і технології це зміст:*

- а) екзогенної концепції НТП;
- б) ендегенної концепції НТП;
- в) нейтральної концепції НТП;
- г) індукованої концепції НТП.

3. *Збільшення ефективності виробництва як наслідок впливу зовнішніх факторів характеризує:*

- а) нейтральний НТП;
- б) уречевлений НТП;
- в) індукований НТП;
- г) ендегенний НТП.

4. *Збільшення ефективності виробництва, яке обумовлено запровадженням більш досконалого устаткування та кваліфікованої робочої сили характеризує:*

- а) нейтральний НТП;
- б) уречевлений НТП;
- в) індукований НТП;
- г) ендегенний НТП.

5. *Збільшення капіталовкладень, що обумовлює зростання темпів науково-технічного розвитку характеризує:*

- а) нейтральний НТП;
- б) уречевлений НТП;
- в) індукований НТП;
- г) ендегенний НТП.

б. *Складові науково-технічної політики:*

- а) нормативно правове забезпечення науково-технічної діяльності;
- б) державне фінансування розвитку фундаментальних та прикладних

досліджень;

- в) міжнародне науково-технічне співробітництво;
- г) стимулювання венчурного підприємництва;
- д) всі відповіді правильні.

7. До основних державних економічних інструментів регулювання науково-технічного розвитку належать:

- а) патентно-ліцензійна політика;
- б) податкове регулювання;
- в) пільгове кредитування;
- г) усі відповіді вірні.

8. До методів прямого регулювання науково-технічного розвитку належать:

- а) патентно-ліцензійна політика;
- б) податкове регулювання;
- в) амортизаційна політика;
- г) захист інтелектуальної власності.

9. До методів непрямого регулювання науково-технічного розвитку належать:

- а) патентно-ліцензійна політика;
- б) державні науково-технічні програми;
- в) державна науково-технічна експертиза;
- г) захист інтелектуальної власності.

10. Інноваційний потенціал країни – це:

а) здатність фундаментальної та прикладної науки забезпечити нововведенням процес оновлення продукції;

б) діяльність спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок;

в) кінцевий результат впровадження досягнень науки і техніки з метою отримання економічного, соціального, екологічного науково-технічного або іншого ефекту;

г) політика держави щодо формування умов, сприятливих для ефективного науково-технічного розвитку країни.

11. До основних методів реалізації державної інноваційної політики належать:

а) формування і реалізації державних, галузевих, регіональних та місцевих інноваційних програм;

б) створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;

в) захист прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;

г) фінансова підтримка виконання інноваційних проєктів;

д) всі відповіді вірні.

Практичне заняття № 8.
ТЕМА: ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

МЕТА: систематизування знань про структуру економіки, механізми державного регулювання структурних зрушень в економіці, набуття навичок аналізу інвестиційного середовища в країні, обґрунтування напрямів державної інвестиційної політики.

Питання для обговорення:

1. Структура економіки як об'єкт державного регулювання.
2. Структурний ефект та його вимірювання.
3. Державне регулювання структурних зрушень в економіці.
4. Державне регулювання інвестиційних процесів.

Аналітичні завдання.

Завдання 1. Проаналізуйте індекси промислової продукції за основними групами та порівняйте тенденції з динамікою у сфері будівництва.

Таблиця 8.1

Індекси промислової і будівельної продукції за основними промисловими групами

	2019 до 2018	2018 до 2017
Промисловість	98,2	101,6
Товари проміжного споживання	98,1	100,6
Інвестиційні товари	97,7	106,3
Споживчі товари короткострокового використання	98,8	99,0
Споживчі товари тривалого використання	104,8	100,2
Енергія	97,7	103,2
Будівництво	120,0	108,5

Завдання 2. Проаналізуйте динаміку і структуру капітальних і прямих інвестицій. Порівняйте динаміку обсягів капітальних інвестицій в Україні з активністю вітчизняних інвесторів – бізнесу і державної влади, що формує основу для підвищення конкурентоспроможності та позитивними очікуваннями щодо перспектив майбутнього розвитку країни.

Таблиця 8.2

Інвестиції в Україні

	2016	2017	2018	2019
1. Капітальні інвестиції				
у фактичних цінах, млрд грн	359,2	448,5	578,7	379,2
у порівнянних цінах, у %	118,0	122,1	116,4	112,4
у т.ч. освоєні за рахунок				
коштів державного бюджету				

Продовж.табл.8.2

у фактичних цінах, млрд грн	9,3	15,3	22,8	13,3
у % до загального обсягу	2,6	3,4	3,9	3,5
власних коштів підприємств та організацій				
у фактичних цінах, млрд грн	248,8	310,1	409,6	270,8
у % до загального обсягу	69,3	69,1	70,8	71,4
2.Прямі інвестиції (акціонерний капітал)				
обсяг інвестицій, наростаючим підсумком з початку інвестування, млн дол. США	31230,3	31606,4	32291,9	34727,6
у % до початку року	97,2	101,2	102,2	105,5
приріст (зниження) інвестицій, млн дол. США	-892,2	376,1	685,5	1816,6

Розрахункові завдання.

Завдання 1. Вихідні дані, що характеризують стан економіки у звітному та базисному періодах представлено в таблиці 8.3.

Таблиця 8.3

Вихідні дані

Показник	Період	
	базисний	звітний
Виробничий національний дохід у фактичних цінах	156	264
Середньорічна вартість основних виробничих фондів	212	334
Середньорічна вартість оборотних коштів	81	132
Ресурси праці сфери матеріального виробництва	51	84

Необхідно розрахувати:

- загальні показники ефективності суспільного виробництва;
- динаміку ефективності;
- часткові показники ефективності;
- відносну економію окремих видів ресурсів;
- абсолютний розмір приросту національного доходу по чинниках.

Завдання 2. Розрахувати індекс ефективності суспільного виробництва, якщо в звітному періоді, у порівнянні з базисним витрати праці збільшилися на 10 %, продуктивність праці – на 5%, питома вага матеріальних витрат у сукупному суспільному продукті – з 47 до 48 %, а об'єм виробничих ресурсів сфери матеріального виробництва – на 11%.

Завдання 3. Розрахувати індекси змінного, постійного складів, структурних змін і середнього рівня ефективності виробництва за даними таблиці 8.4.

Таблиця 8.4

Вихідні дані для розрахунків

Галузь	Обсяг виробництва продукції за період, млн грош. од.		Об'єм виробничих ресурсів за період, млн грош. од.	
	базисний	звітний	базисний P_0	звітний P_1
А	600	700	550	560
Б	800	1000	700	850
Всього	1400	1700	1250	1410

Тестові завдання:

1. Відтворювальна структура економіки характеризує співвідношення:

а) між виробництвом засобів виробництва і виробництвом предметів споживання;

б) між заміщенням використаних засобів виробництва та новоствореною вартістю;

в) між споживанням та нагромадженням;

г) між виробничими галузями та інфраструктурою;

д) всі відповіді вірні.

2. Які методи (інструменти) структурного регулювання здійснюють прямий вплив на структуру економіки?

а) правове регулювання;

б) державні плани і програми;

в) дотації, субсидії;

г) митна політика.

3. Для удосконалення відтворювальних пропорцій потрібні:

а) зниження ресурсомісткості виробництва;

б) створення умов для інвестування;

в) створення умов для розширеного відтворення;

г) усі відповіді вірні.

4. Головною метою структурного реформування економіки є:

а) удосконалення нормативно-правового забезпечення структурної перебудови;

б) послаблення впливу держави на структурну перебудову;

в) формування і підтримка сучасної, ефективної, екологічно безпечної, раціональної структури економіки;

г) усі відповіді вірні.

5. До інструментів прямого впливу структурного регулювання належать:

а) державні плани і програми;

б) централізовані ціни;

в) дотації, субсидії;

г) усі відповіді вірні.

6. До інструментів опосередкованого впливу структурного регулювання належать:

- а) централізовано встановлені ціни;
- б) політика прискореної амортизації;
- в) митна політика;
- г) усі відповіді вірні.

7. Модернізація виробництва, його технічне та технологічне оновлення є складовою частиною:

- а) удосконалення відтворювальної структури економіки;
- б) удосконалення галузевої структури економіки;
- в) удосконалення територіальної структури економіки;
- г) удосконалення соціальної структури економіки;
- д) вірні усі відповіді.

8. Усунення диспропорцій між реальним та фінансовим секторами економіки та всередині цих секторів є складовою частиною:

- а) удосконалення відтворювальної структури економіки;
- б) удосконалення галузевої структури економіки;
- в) удосконалення територіальної структури економіки;
- г) удосконалення соціальної структури економіки;
- д) вірні усі відповіді.

9. Яке з наведених положень найточніше передає сутність інвестицій:

а) всі види майнових, фінансових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти діяльності;

б) витрати на створення, розширення, реконструкцію основного капіталу;

- в) грошові засоби, які вкладені в основні фонди;
- г) в

10. Метою інвестиційної політики держави є:

- а) створення конкурентного середовища;
- б) забезпечення структурних зрушень;
- в) поліпшення інвестиційного клімату в країні;
- г) вірні усі відповіді.

11. Державні інвестиції фінансуються за рахунок:

- а) державного бюджету;
- б) прибутків державних підприємств;
- в) прибутків приватних підприємств;
- г) усі відповіді вірні.

Практичне заняття № 9.
ТЕМА: ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

МЕТА: систематизування знань про сутність зовнішньоекономічної політики і її складові, методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, опанування методикою побудови платіжного балансу та аналізу статей платіжного балансу, набуття навичок моніторингу напрямів зовнішньоекономічної політики.

Питання для обговорення:

1. Поняття зовнішньоекономічної політики, її складові.
2. Суб'єкти державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
3. Методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
4. Державне регулювання зовнішньої торгівлі.
5. Платіжний баланс як інструмент регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Аналітичні завдання.

Завдання 1. Проаналізуйте товарну структуру зовнішньої торгівлі України, зробіть висновки щодо перспектив її покращення в частині зростання доданої вартості експортованої продукції.

Таблиця 9.1

Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2019 році

Назва товарів	Експорт			Імпорт		
	тис. дол. США	у % до 2018	у % до загального обсягу	тис.дол. США	у % до 2018	у % до загального обсягу
Усього	50060335,5	105,8	100,0	60783662,3	106,3	100,0
у тому числі						
II. Продукти рослинного походження	12914913,2	130,6	25,8	1794125,1	117,3	3,0
у т.ч. зернові культури	9633593,1	133,1	19,2	180817,4	94,6	0,3
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	4732755,6	105,3	9,5	253298,6	94,7	0,4
IV. Готові харчові продукти	3221106,5	106,7	6,4	2616159,6	111,8	4,3
V. Мінеральні продукти	4867072,1	112,2	9,7	12983713,3	91,5	21,4

Продовж.табл.9.1

XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	10257770,7	88,2	20,5	3649116,3	102,1	6,0
у т.ч. чорні метали	8737707,9	87,9	17,5	1251735,1	91,6	2,1
у т.ч. вироби з чорних металів	1041996,7	93,9	2,1	1099095,5	113,6	1,8
XVI. Машина, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	4464728,6	95,9	8,9	13307353,4	111,3	21,9

Завдання 2. Проаналізуйте платіжний баланс України за 2019 рік, в якому в систематизованому вигляді наведені зведені відомості щодо зовнішньоекономічних операцій резидентів країни з нерезидентами, зробіть висновки стосовно зведеного балансу (позитивне або негативне сальдо).

Таблиця 9.2

Платіжний баланс України (аналітична форма) за 2019 р. (млн дол. США)

Статті балансу	I квартал	II квартал	III квартал	2019 усього
A. Рахунок поточних операцій	-153	-474	-2213	-2840
Баланс товарів та послуг	-1832	-2866	-3954	-8652
Баланс товарів	-2274	-3262	-4312	-9848
Експорт товарів	11270	11198	11639	34107
Імпорт товарів	13544	14460	15951	43955
Баланс послуг	442	396	358	1196
Експорт послуг	3812	4309	4657	12778
Імпорт послуг	3370	3913	4299	11582
Баланс первинних доходів	874	1592	903	3369
Надходження	3004	3224	3579	9807
Виплати	2130	1632	2676	6438
Оплата праці (баланс)	2882	3106	3409	9397
Надходження	2886	3110	3415	9411
Виплати	4	4	6	14
Доходи від інвестицій (баланс)	-2008	-1514	-2506	-6028
Надходження	118	114	164	396
Виплати	2126	1628	2670	6424
Баланс вторинних доходів	805	800	838	2443
Надходження	1098	1141	1202	3441
Виплати	293	341	364	998
B. Рахунок операцій з капіталом	-11	7	39	35
Чисте кредитування (+)/ чисте запозичення (-) (=A+B)	-164	-467	-2174	-2805

Продовж.табл.9.2

С. Фінансовий рахунок	-493	-882	-3628	-5003
Прямі інвестиції (сальдо)	-497	-578	-636	-1711
Прямі інвестиції: активи	-56	120	11	75
Прямі інвестиції: пасиви	441	698	647	1786
Портфельні інвестиції (сальдо)	-188	-1151	-2394	-3733
Портфельні інвестиції: активи	22	33	374	429
Портфельні інвестиції: пасиви	210	1184	2768	4162
Акціонерний капітал	-1	26	9	34
Боргові цінні папери	211	1158	2759	4128
Сектор державного управління	870	1532	991	3393
Банки	-420	-383	-35	-838
Інші сектори	-239	9	1803	1573
Інші інвестиції (сальдо)	645	646	-278	1013
Інші інвестиції: активи	1157	1695	1682	4534
Центральний банк	0	-4	1	-3
Банки	157	1377	666	2200
Інші сектори	1000	322	1015	2337
Інші інвестиції: пасиви	512	1049	1960	3521
Центральний банк	0	0	0	0
Сектор державного управління	602	35	-83	554
Банки	-337	280	-109	-166
Інші сектори	247	734	2152	3133
Довгострокові кредити	-268	319	179	230
Короткострокові кредити	112	63	148	323
Торгові кредити	403	352	1825	2580
Помилки та упушення	453	-201	320	572
D. Зведений баланс (=A+B-C)	329	415	1454	2198
E. Резерви та пов'язані статті	329	415	1454	2198
Резервні активи	-190	-99	893	604
Кредити МВФ	-519	-514	-561	-1594

Тестові завдання:

1. Режим найбільшого сприяння для іноземних суб'єктів ЗЕД на території України означає, що вони...

- а) зобов'язані додержуватися норм міжнародного права;
- б) зобов'язані додержуватися норм національного законодавства;
- в) мають обсяг прав та обов'язків не менший, ніж вітчизняні підприємці;
- г) мають такі самі права, преференції та пільги, якими користуються підприємці будь-якої іншої країни, котрій наданий такий режим;
- д) мають враховувати у своїй діяльності цілі та пріоритети розвитку національної економіки.

2. Сутність політики вільної торгівлі полягає у...

- а) захисті внутрішнього ринку від іноземної конкуренції;
- б) відкритості економіки з одночасним застосуванням заходів щодо захисту внутрішнього ринку;
- в) демонополізації зовнішньої торгівлі;
- г) відкритості економіки для експорту та імпорту товарів.

3. *До тарифних інструментів державного регулювання зовнішньої торгівлі належить (належать)...*

- а) застосування індикативних цін;
- б) мито;
- в) установлення мінімальної митної вартості;
- г) тарифна квота;
- д) надання субсидій виробникам експортних товарів.

4. *Адвалорні митні ставки встановлюються у...*

- а) грошовій формі;
- б) у відсотках до ціни;
- в) грошовій формі та у процентах одночасно;
- г) у відсотках до митної вартості товару.

5. *Квота експортна це:*

а) граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України протягом встановленого строку та який визначається у натуральних чи вартісних одиницях;

б) граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено імпортувати на територію України протягом встановленого строку та який визначається у натуральних чи вартісних одиницях;

в) належним чином оформлене право на імпорт в Україну протягом встановленого строку певного товару.

6. *До видів зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюються в Україні належать:*

а) експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили;

б) надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, в тому числі: виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристських та інших, що прямо і виключно не заборонені законами України; надання вищезазначених послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності України;

в) наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності; навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі;

г) міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами;

д) всі відповіді вірні.

7. Найвищим органом, що здійснює державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності є:

- а) Верховна Рада України;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Міністерство фінансів;
- г) Національний банк України.

8. До нетарифних обмежень зовнішньоторговельних операцій відносяться:

а) участь держави в зовнішньоторговельних заходах (субсидування виробництва і експорту товарів, система державних закупівель товарів, державна торгівля в країнах з ринковою економікою);

б) митні, адміністративні імпорتنі формальності (антидемпінгове мито, методи оцінки митної вартості товарів, митні і консульські формальності, товаросупровідні документи, товарна номенклатура зовнішньоекономічної діяльності);

в) стандарти і вимоги, пов'язані з охороною здоров'я, промисловістю та технікою безпеки (в тому числі промислові стандарти, вимоги до упаковки і маркування товарів, санітарно-ветеринарні норми);

г) обмеження, які закладаються в механізм платежу (імпортні депозити, прикордонний податковий режим, ковшні збори);

д) кількісні обмеження імпорту і експорту;

е) всі відповіді вірні.

Практичне заняття № 10.
ТЕМА: ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

МЕТА: засвоєння, систематизування та узагальнення знань про сутність та механізми державного регулювання природоохоронної діяльності, набуття навичок аналізу складових та ефективності державної екологічної політики.

Питання для обговорення:

1. Техногенний і сталий типи економічного розвитку.
2. Пасивна та активна екологічна політика.
3. Інструменти екологічного регулювання.
4. Джерела фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища.
5. Державні екологічні програми.

Аналітичні завдання.

Завдання 1. Проаналізуйте динаміку і структуру капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища, зробіть висновки щодо дотримання пріоритетів та цілей за Стратегією сталого розвитку України до 2030 року.

Таблиця 10.1

Капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища

	2010	2015	2016	2017	2018
Капітальні інвестиції - всього, млн грн	2586,7	7675,6	13390,5	11025,6	10074,3
охорона атмосферного повітря і проблеми зміни клімату	998,0	1422,9	2502,8	2608,1	3505,9
очищення зворотних вод	713,5	848,9	1160,0	1276,5	1692,6
поводження з відходами	464,9	737,5	2208,7	2471,0	1182,1
захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод	319,1	388,3	420,0	1284,5	1444,3
зниження шумового і вібраційного впливу	10,7	40,8	94,8	161,5	60,3
збереження біорізноманіття і середовища існування	19,3	22,3	49,6	177,3	73,4
радіаційна безпека	1,6	4205,0	6944,0	3012,4	2036,5
науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування	7,6	2,1	2,4	3,8	5,7
інші напрями природоохоронної діяльності	52,0	7,8	8,2	30,5	73,5
Поточні витрати на основні природоохоронні заходи - всього	10116,8	16915,5	19098,2	20466,4	24318,0

Завдання 2. Проаналізуйте динаміку і структуру видатків бюджету на охорону навколишнього природного середовища, порівняйте із показниками в інших країнах, зробіть висновки.

Таблиця 10.2

Показники економічних можливостей та відповідей політики

	2010	2015	2016	2017	2018
Сукупні витрати на охорону навколишнього природного середовища (у фактичних цінах), млн грн	13128,1	24591,1	32488,7	31492,0	34392,3
у т.ч. капітальні інвестиції	2761,5	7675,6	13390,5	11025,6	10074,3
у т.ч. поточні витрати	10366,6	16915,5	19098,2	20466,4	24318,0
Видатки бюджету на охорону навколишнього природного середовища, млн грн	2872,4	5529,7	6255,4	7349,3	8242,1
Частка видатків бюджету на охорону навколишнього природного середовища у загальному обсязі, %	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7

Завдання 3. Проаналізуйте динаміку і структуру енергоспоживання на основі відновлюваних джерел, зробіть висновки щодо досяжності цільових показників пріоритетів за Стратегією сталого розвитку України до 2030 року. Окресліть перспективи та пріоритетні заходи в сфері енергоспоживання.

Таблиця 10.3

Енергоспоживання на основі відновлюваних джерел

Загальне постачання первинної енергії	Одиниця виміру	2010	2015	2016	2017	2018
	тис. т н.е.	132308	90090	94383	89462	93165
<i>Гідроенергетика</i>	тис. т н.е.	1131	464	660	769	897
<i>у % до підсумку</i>	%	0,9%	0,5%	0,7%	0,9%	1,0%
<i>Енергія біопалива та відходи</i>	тис. т н.е.	1476	2102	2832	2989	3195
<i>у % до підсумку</i>	%	1,1%	2,3%	3,0%	3,3%	3,4%
<i>Вітрова та сонячна енергія</i>	тис. т н.е.	4	134	124	149	197
<i>у % до підсумку</i>	%	0,0%	0,1%	0,1%	0,2%	0,2%
Усього енергія від відновлюваних джерел						
Загальне постачання енергії від відновлюваних джерел	тис. т н.е.	2611	2700	3616	3907	4289
Частка постачання енергії від відновлюваних джерел	%	2,0%	3,0%	3,8%	4,4%	4,6%

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бодров В.Г. Державне регулювання економіки та економічна політика: Навчальний посібник. К.: «Академвидав», 2010. 520 с.
  2. Гриньова В.М., Новікова М.М. Державне регулювання економіки: підручник. К.: Знання, 2008. 398с.
  3. Жук М.В. Регіональна економіка : Підручник. К.: ВЦ "Академія", 2018. 416 с.
  4. Калетнік Г. М., Мазур А. Г., Кубай О. Г. Державне регулювання економіки: навч. посібн. К. : Ліра-М, 2011. 428 с.
  5. Ковтун О. І. Державне регулювання економіки : навч. посібн. Львів : «Новий Світ – 2000», 2014. 429 с.
  6. Михасюк І.Р. Державне регулювання економіки: підручник. К. : Ліра-М, 2011. 216 с.
  7. Могильний О. М. Державне регулювання економіки: Навч. посіб.; Ін-т підготов. кадрів держ. служби зайнятості України. К., 2006. 490 с.
  8. Сенишин О. С., Горинь М. О., Кундицький О. О. Державне регулювання економіки: підруч. для студентів ВНЗ. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 334 с.
  9. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
  10. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
  11. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
  12. Закон України Про зовнішньоекономічну діяльність від 16.04.1991 № 959-XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
  13. Закон України Про режим іноземного інвестування від 19.03.1996 № 93/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>.
  14. Закон України Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України від 23.03.2000 № 1602-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.
  15. Закон України Про інноваційну діяльність від 04.07.2002 № 40-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
- Інформаційні джерела:*
16. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://rada.gov.ua/>.
  17. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
  18. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. URL: <https://me.gov.ua/?lang=uk-UA>.